

Устименко О. С.
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри конституційного і міжнародного права
факультету № 4

Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в Україні відбуваються реформи в політичній, економічній та соціальній сферах. Крім того, відбувається реформування органів внутрішніх справ. Головною метою цієї реформи є підняття авторитету працівників правоохоронних органів, збільшення рівня довіри з боку населення, ефективного розвитку та зміцнення держави взагалі. Одним з важливих напрямків реалізації цих питань стало прийняття Закону України «Про Національну поліцію» у 2015 році [1]. Цей закон закріплює основні принципи діяльності Національної поліції України, дослідження яких є актуальним в наш час.

Питанням дослідження правових принципів організації та діяльності правоохоронних органів займалися такі науковці, як О.М. Бандурка, О.К. Безсмертний, К.С. Бельський, Ю.П. Битяк, П.В. Пашко, О.С. Проневіч, О.П. Рябенко та ін.

Отже, з метою визначення та тлумачення принципів діяльності поліції, спочатку необхідно з'ясувати загальнотеоретичне поняття принципів права. Принципи права – це основні засади, вихідні ідеї, положення, що відображають зміст права, його сутність і призначення у суспільстві, визначають спрямованість правового регулювання і поширюються на усіх суб'єктів права [2, с. 96]. Крім того, принципи є основним критерієм для правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності державних органів; від рівня їх дотримання залежить стабільність та ефективність правової системи [3, с. 34].

Принципи поліцейської діяльності охоплюють об'єктивно сформовані закономірності, традиції, правові норми та етичні правила, які поступово усталилися у сфері поліцейської діяльності й покликані забезпечувати стабільність та ефективність функціонування поліцейського апарату [4]. Правові принципи організації та діяльності поліції як основні ідеї (положення), що мають характер безумовних вимог, закріплюються безпосередньо у законодавчих актах або ж витікають зі змісту конкретних правових норм та є керівними началами для органів і посадових осіб, уповноважених на охорону громадського порядку і забезпечення громадської безпеки [5, с. 193].

Професійна діяльність Національної поліції України здійснюється також на підставі певних принципів. Принципи носять об'єктивний характер, діють незалежно від суб'єктивних поглядів і бажань окремих осіб. Відхилення від їх дотримання може значно знизити ефективність адміністративної діяльності і завдати серйозної шкоди інтересам побудови правової держави [6, с. 27].

Принципи діяльності поліції об'єктивно існують і мають відповідати наступним критеріям:

- положення, що становить принцип, завжди закріплено в законі, тобто є правовим;
- принцип – це не будь-яке, а основне правило, що відбиває сутність діяльності поліції;
- дії (бездіяльність) співробітників поліції, в процесі здійснення яких порушуються принципи діяльності поліції, не можуть бути визнані законними;

– недотримання вимог одного принципу діяльності поліції неминуче призводить до порушення положень якого-небудь іншого принципу;

– принципи діяльності поліції завжди мають відображати її гуманізм [7, с. 65].

Правові принципи організації та діяльності поліції в Україні закріплено в Конституції України, Законі України «Про Національну поліцію» та інших нормативно-правових актах, що слугують правовою основою її професійної діяльності.

Основними принципами діяльності поліції в Україні, які закріплені в Законі України «Про Національну поліцію», є: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність [1, ст. 6-12].

Відповідно до принципу верховенства права: «людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями і визначають зміст і спрямованість діяльності держави» [1, ст. 6].

Згідно з принципом «дотримання прав і свобод людини», Національна поліція України повинна діяти виключно в межах Конституції України, законів України, міжнародних договорів та інших актів чинного законодавства. В своїй професійній діяльності поліцейські повинні однаково відноситися до осіб, незалежно від їх матеріального або соціального становища, кольору шкіри, політичних та релігійних переконань тощо.

Серед основних принципів діяльності поліції є принцип законності, який забороняє поліцейським виконувати злочинні або явно незаконні розпорядження та накази та дозволяє здійснювати свої повноваження лише в межах чинного законодавства України.

На нашу думку, не менш важливим принципом діяльності поліції в Україні є відкритість та прозорість. Цей принцип передбачає постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суспільства про результати своєї професійної діяльності у сфері протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки тощо. Звісно, інформація, яка становить державну таємницю, або розголошення якої може нашкодити громадянам або працівникам поліції тощо повинна бути оприлюднена з обмеженим доступом, для успішного виконання поставлених на професійних завдань.

Відповідно до принципу політичної нейтральності, на професійну діяльність поліцейських не впливають політичні переконання та партійна належність осіб, з якими їм доводиться спілкуватися. Крім того, чинним законодавством поліцейським заборонено під час виконання своїх службових обов'язків висловлювати особисте ставлення та різні міркування щодо діяльності політичних партій. Очевидним також є те, що поліцейський не має права використовувати своє службове становище в інтересах якогось політичного суб'єкта [8, с. 96].

Принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства передбачає постійну співпрацю поліцейських з громадськістю на засадах довіри з метою задоволення їх потреб.

Відповідно до принципу безперервності, поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань [1, ст. 12]. Це означає, що громадяни в будь-який час мають право звернутися до поліцейських, і поліцейські, в свою чергу, повинні розглянути їх звернення незалежно від того, чи є це робочий або неробочий день, неробочий час тощо.

Таким чином, очевидним є те, що особовий склад Національної поліції України повинен керуватися вищезазначеними принципами у своїй повсякденній роботі. Дотримання вищезгаданих принципів дозволить поліцейським діяти лише в межах закону, бути об'єктивними та справедливими під час прийняття важливих рішень, правильно орієнтуватися та усвідомлювати складність ситуації, неупереджено ставитися до різних категорій осіб, проявляти повагу до національних традицій та звичаїв тощо. Крім того, дотримання принципів позитивно впливатиме не лише на

професійну діяльність співробітників поліції, але й допоможе підвищити авторитет Національної поліції в цілому та рівень довіри з боку населення, що є вкрай важливими та гострими питаннями сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 6-12.
2. Кириченко В.М. Теорія держави і права: навч. посібник. / В.М. Кириченко, О.М. Куракін – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 264 с.
3. Молдован В.В. Правознавство, 2-ге вид.: навч. посібник. // В.В. Молдован, Л.І. Чулінда. – К. – Центр учбової літератури. – 2010. – 184 с.
4. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій / за ред. О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 528 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1016052058834/pravo/osnovni_printsipy_diyalnosti_politsiyi_zarubizhnykh_krayin
5. Проневіч О.С. Принципи діяльності поліції (міліції) у поліцейському праві сучасних зарубіжних держав / О.С. Проневіч // Проблеми правознавства і правоохоронної діяльності. – 2009. – № 2. – С. 191-205.
6. Административная деятельность ОВД: учебник для вузов / под ред. М.В. Костенникова, А.В. Куракина. – М.: Издательство Юрайт. – 2015. – 521 с.
7. Денисюк Д.С. Принципи діяльності національної поліції України: теорія та практика реалізації / Д.С. Денисюк // Митна справа. – 2015. – № 5(101). – С. 63-68
8. Чумак В.В. Принципи діяльності поліції Грузії: адміністративно-правовий аспект / В.В. Чумак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. – 2015. – № 15. – т. 1. – С. 95-97

Пильгун Н. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права

Яківчук Ж. В.

студентка

Навчально-науковий юридичний інститут

Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

Демократія є важливою і загальновизнаною цінністю. Але вона утворюється і набирає справжньої сили тільки за умови, коли в ній наявні певні основоположні риси, тобто демократичні цінності.

Протягом усієї історії людства найвидатніші його представники прагнули створити теорію ідеального суспільства, в якому панували б соціальна справедливість, мир, злагоди, а люди стали б вільними й рівноправними. Головним було віднайти соціальний механізм, за допомогою якого суспільство могло б справедливо розподіляти суспільні блага між громадянами. Ця ідея ототожнюється, в першу чергу, з теорією демократії. У зв'язку з цим постає актуальна, особливо на

сучасний стан розвитку української державності, проблема вивчення такого надзвичайно непростого суспільного феномена, як демократія.

Античні політичні мислителі (Платон, Аристотель, Геродот) розглядали демократію як такий порядок полісного устрою, за яким всю повноту прав мають не всі, а тільки вільні та рівні громадяни. Цінність колективної мудрості народних зборів полягала в тому, що різні люди доповнюють один одного, всі разом вони розглядають суспільну проблему з різних боків та пропонують рішення, яке задовольняє майже всіх, принаймні багатьох. У демократичній державі розум політика не можна відривати від розуму, втіленого у традиціях і звичаях народу, яким керує політик; народна думка повинна сприйматися ним як норма в політиці, бо практичний досвід громадян включає в себе досвід та звичаї, що реально нормують та орієнтують діяльність всього суспільства.

Якщо брати епоху Середньовіччя, то питання демократії стали майже забутими, так як головна політична дилема полягала у змаганнях за зверхність папської чи королівської влади, церкви та монархії [3, с. 81].

Щодо демократичних засад державного врядування Нового часу, то вони були значно ширші від демократичних свобод античної республіки, що була заснована на рабовласницькому способі виробництва і життя, відтепер було проголошено формальне право кожного брати участь в управлінні державою, це вже не привілей окремих громадян, бо за часів античного часу переленці, що вважались напів-громадянами, були істотно обмежені у правах, тоді як раби ніяких прав взагалі не мали.

Сучасні концепції демократії доволі різні. Вони включають у себе вище згадану ліберальну концепцію, колективістську, ціннісну, плюралістичну теорії та різняться одна від одної. Однак, спільним для будь-якої концепції є визнання самоцінності народовладдя, розуміння того, що народ є центром політичного життя, носієм влади, що слід долати його відчуження від реального владного механізму [2].

Соціологи різних країн проводили численні опитування громадян щодо сприйняття феномена демократії. З'ясувалося, що переважній більшості опитуваних не просто дати всеохоплююче визначення поняття демократії. Респонденти називали передусім ті властивості демократії, які перебувають, так би мовити, «на поверхні свідомості», а саме: свобода говорити те, що думаєш; свобода вибору, рівноправність людей незалежно від їхнього достатку, влада народу тощо. І кожен із них має певну аргументацію та свою позицію щодо сутності демократії в суспільстві.

Демократія у правовій державі ґрунтується на конституційному визнанні народ джерелом влади та реальному здійсненні народної влади через рівноправну участь громадян в управлінні загальнодержавними і місцевими справами, у контролі державної діяльності; виборності та змінюваності вищих органів державної влади існуванні багатопартійності; забезпеченні прав і свобод людини й меншості відповідно до міжнародних стандартів [4, с. 257].

При цьому захист прав громадян беруть на себе не тільки органи державної влади, але і демократичні асоціації – громадські та політичні. Вони стають посередниками між центральною владою та широкими колами суспільства відстоюючи право та інтереси громадян на незалежність та вільну ініціативу. Гарантією захисту прав людини є також свобода слова та суд присяжних.

Ці риси розвинутої демократії наповнюються реальним змістом тільки при умові активної участі народних мас в політичному житті. Наприклад, німецький народ намагався ставати на «захист непорушних і невід'ємних прав людини як основи будь-якої людської спільноти, миру і справедливості у світі» [3, с. 181]. Без цього суспільство приречене на застій і деградацію, про що свідчить сумний досвід колишнього Радянського Союзу та інших країн з тоталітарними режимами, громадяни були відчужені від участі в управлінні державою.

Для незалежної України, що обрала шлях інтеграції до європейської спільноти, утвердження демократичних цінностей означає цивілізаційну спрямованість